

AMBER RKZ.INF.002

Militaria celtyckie lub ich naśladownictwa w zespołach grobowych w Siemiechowie

Dokument zredagowano na podstawie opracowania autorstwa Marii Jażdżewskiej:

Kultura Przeworska, T.I, Lublin 1994

Ciekawsze zespoły grobowe ze śladami wpływów celtyckich na cmentarzysku kultury przeworskiej w Siemiechowie, woj. sieradzkie (aktualnie województwo łódzkie)

Spis treści

1. Wstęp.....	2
2. Grób 10 - jamowy.....	3
3. Grób 12 - jamowy.....	5
4. Grób 25 - jamowo-popielnicowy.....	8
5. Grób 39 - zniszczony, najprawdopodobniej jamowy.....	12
6. Grób 46 - popielnicowy.....	14
7. Podsumowanie.....	16
8. Literatura.....	17

1. Wstęp

W latach 1974-1993 Muzeum Miasta Pabianic prowadziło¹ badania na stanowisku 2 w Siemiechowie, woj. sieradzkie, położonym na wschodniej krawędzi pradoliny Warty (ryc. 1). Początkowo prace koncentrowały się na osadzie kultury przeworskiej z okresu późnorzymskiego, a od 1980 r. objęto nimi także położone tuż obok cmentarzysko tejże kultury z okresów późnolateńskiego i wczesnorzymskiego. Obiekty z cmentarzyska i osady niejednokrotnie stykają się ze sobą, ale - jak do tej pory - brak między nimi powiązania czasowego.

Ryc.1. Położenie stanowiska 2 w Siemianicach na tle byłego województwa sieradzkiego.

W wyniku badań osady odkryto 32 obiekty mieszkalne, 68 luźnych palenisk, dwukomorowy piec garncarski oraz 5 pieców wapienniczych.

Z cmentarzyska pochodzą 32 groby datowane na okres późnolateński i 30 na okres wczesnorzymski.

Niniejszy artykuł jest częścią przygotowywanej monografii całego cmentarzyska w Siemiechowie. Opisanie niżej ciekawsze zespoły grobowe łączy wspólna cecha, a mianowicie obecność w nich importów celtyckich lub zabytków powstałych pod wpływem kultury celtyckiej.

¹ W 1992 r. badań nie prowadzono z powodu braku funduszy

Całość materiałów ze stanowiska 2 w Siemiechowie znajduje się w Muzeum Miasta Pabianic. Część z nich została przedstawiona w referacie na łódzką sesję „Kultura przeworska w Polsce środkowej” (M. Jażdżewska, 1985), część w „Inventaria Archaeologica” (M. Jażdżewska 1983a, 1992). O grobie nr 25 z hełmem w roli popielnicy, z uwagi na jego wyjątkowość, ukazały się osobne artykuły (M. Jażdżewska 1985b, 1986a, b).

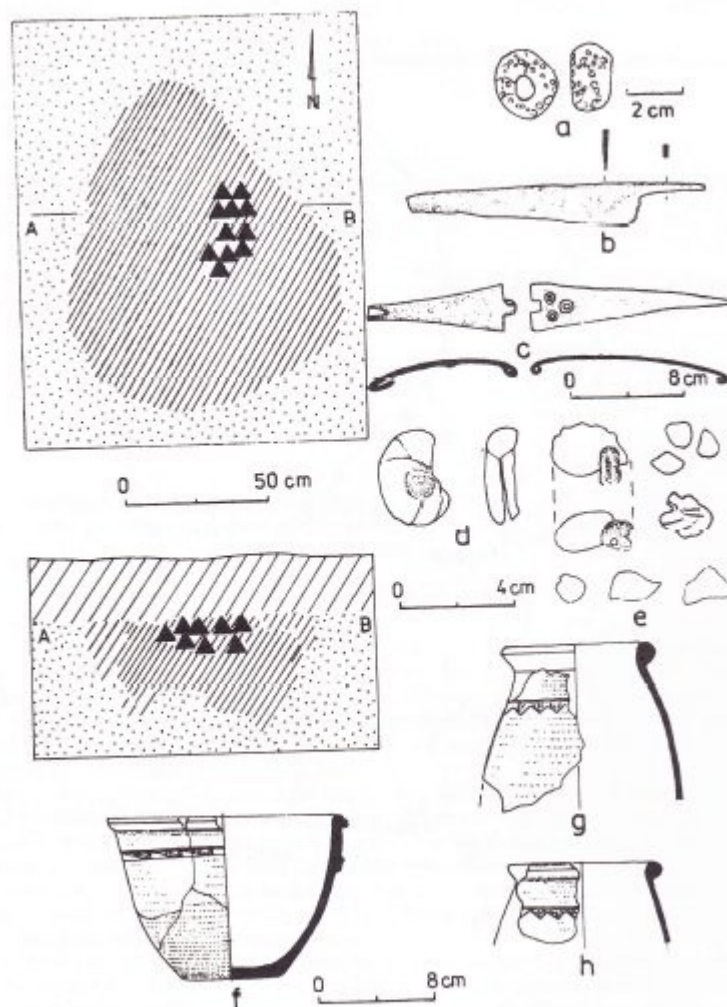
Odkrycia archeologiczne na systematycznie badanych stanowiskach w rejonie górnej Warty wzbogaciły znacznie naszą wiedzę o kontaktach handlowych tych terenów, przede wszystkim z południem w okresie późnolateńskim i wczesnorzymskim (B. Abramek 1985, s. 98). Znajduje to odbiciem, in. na cmentarzysku w Siemiechowie, gdzie wśród importów pierwsze miejsce zajmują elementy uzbrojenia.

W kolejnych rozdziałach opis zespołów grobowych, w których znaleziono importy celtyckie lub ich naśladownictwa.

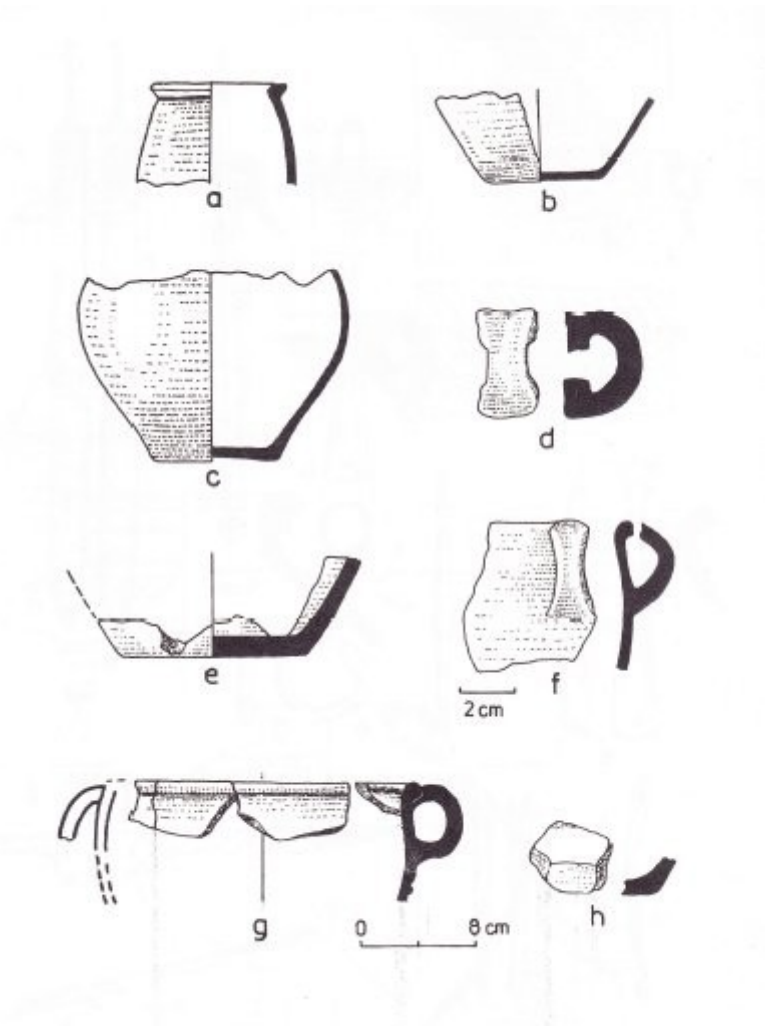
Na szczególną uwagę zasługują militaria, które stały się inspiracją podczas projektowania oraz wykonania rekonstrukcji uzbrojenia *Drużyny wojów szlaku bursztynowego*.

2. Grób 10 - jamowy

Jama o wypełniku intensywnie czarnym z licznymi fragmentami ceramiki, węglami i kośćmi, miała wymiary 1 x 1,2 m i miąższość do 0,6 m od powierzchni ziemi (ryc. 2).

Ryc.2 Siemiechów stan.2 Grób 10 Plan i przekrój; a,e - „szkliwo”, d – kamień, b,c – żelazo, f-h – naczynia lepiące w ręku

Ryc.3 Siemiechów stan.2 Grób 10, a-h – naczynia lepione w ręku

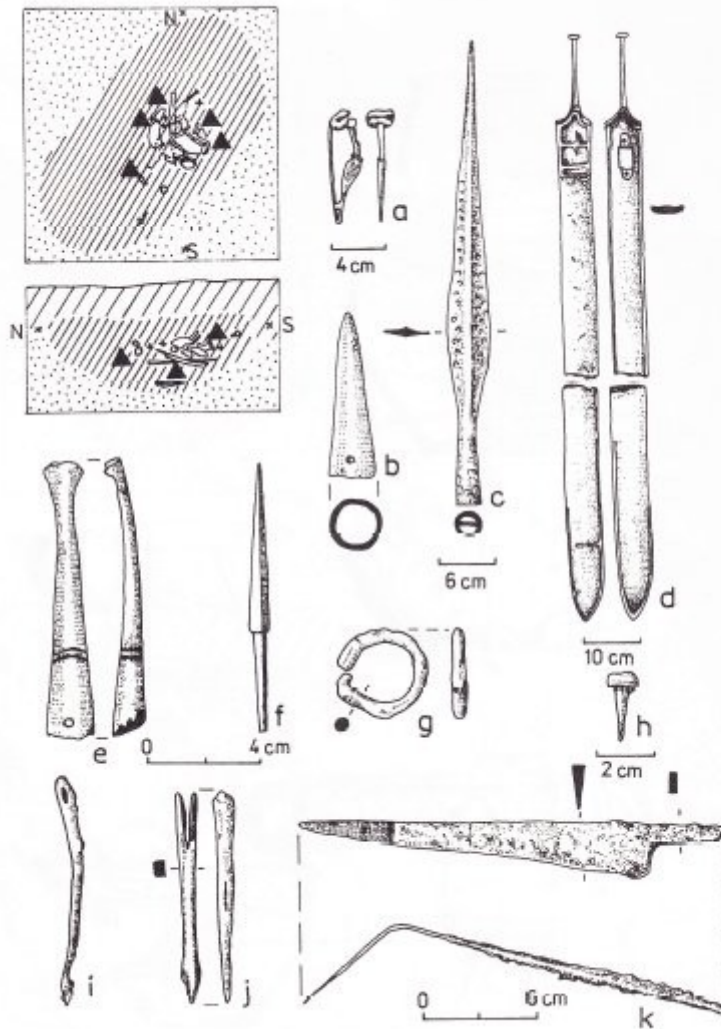
Zawartość:

1. paciork z niebieskiego szkliwa, kształtu cylindrycznego, wykonany techniką millefiori, w żółtobiałe plamki, zniszczony, przepalony, średn. 2,3x3,1 cm, wys. 1,1 cm (ryc. 2a).
2. 8 bezkształtnych fragmentów stopionych ozdób ze szkliwa barwy ametystowej, szafirowej i miodowej. Widoczne fragmenty żelaza, wtopione w szkliwo (ryc. 2e).
3. Nóż żelazny z trzpieniem wyodrębnionym od strony ostrza, dług. 21 cm (ryc. 2b).
4. Dwuczęściowa żelazna kłamra do pasa, ornamentowana kółeczkami wykonanymi tłoczkiem (ryc. 2c).
5. Gładzik kamienny, owalny, uszkodzony, 3,6 x 2,6 cm, grub. 1,3 cm (ryc. 2d).
6. Ceramika ręcznie lepiąca (ryc. 2f-h; ryc. 3a-h).

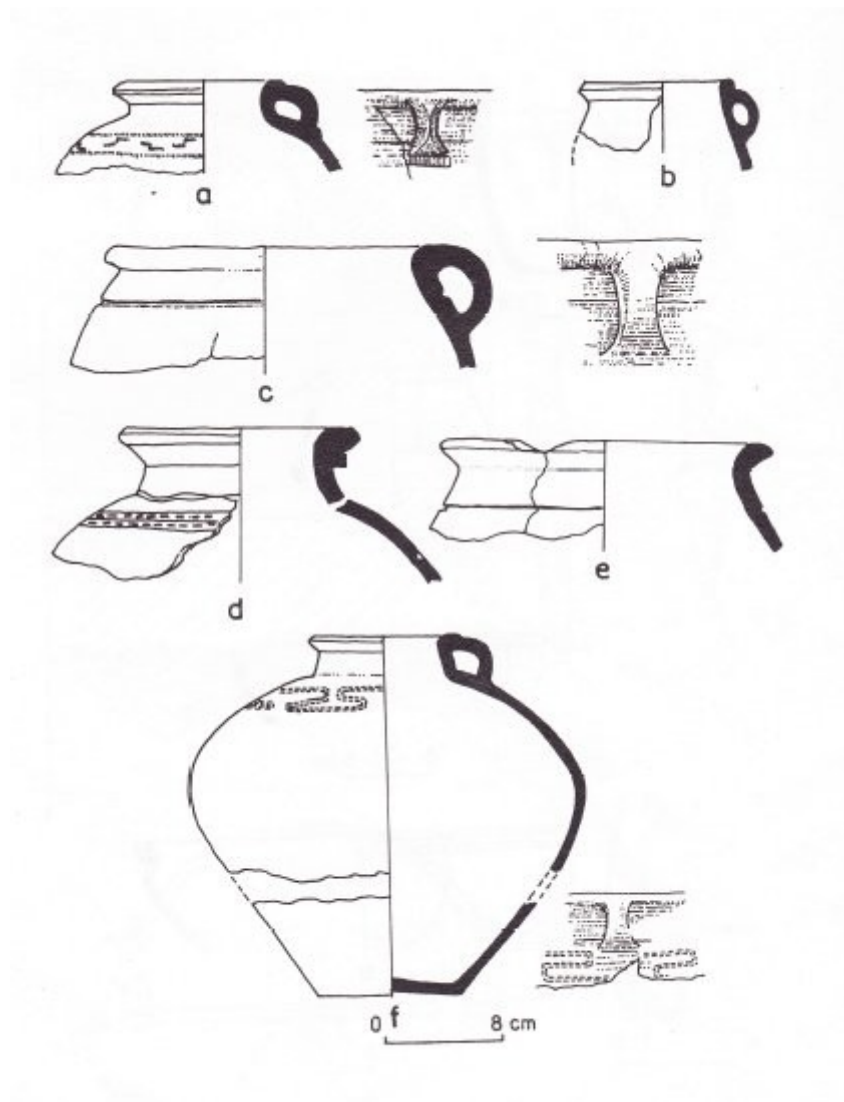
Chronologia: La Tene III, I w. prz. Chr.

3. Grób 12 - jamowy

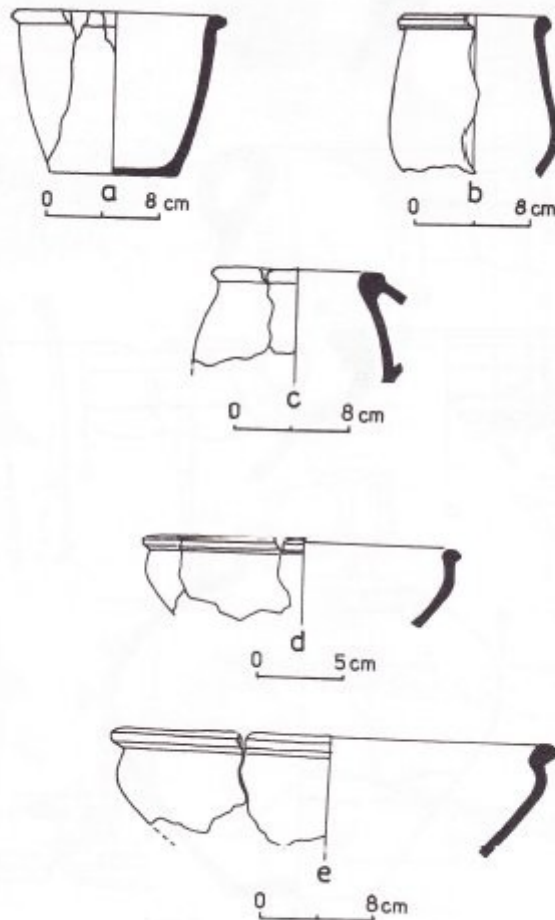
Na głęb. 25 cm pod powierzchnią ziemi - owalna jama o wymiarach 2 x 1 m. Dno na głęb. 75 cm. Wypełnisko stanowiła smolistoczarna, przepalona ziemia z węglami i kośćmi. W górnej warstwie jamy - potłuczona ceramika i liczne zabytki metalowe. Pod nimi znaleziono duży miecz żelazny, złamany na pół, skrzyżowany z długim grotem włóczni. Na dnie jamy leżał nóż żelazny. W planie płaskim na głęb. 40 cm widoczny był wyraźny ślad spalonej skrzynki (?) o wymiarach 0,2 x 0,3 m (ryc.4).

Ryc.4 Siemiechów stan.2 Grób 12 Plan i przekrój; a-k – żelazo

Ryc.5 Siemiechów stan.2 Grób 12, a-f – naczynia lepienie w ręku

Ryc.6 Siemiechów stan.2 Grób 12, a-e – naczynia lepiane w ręku

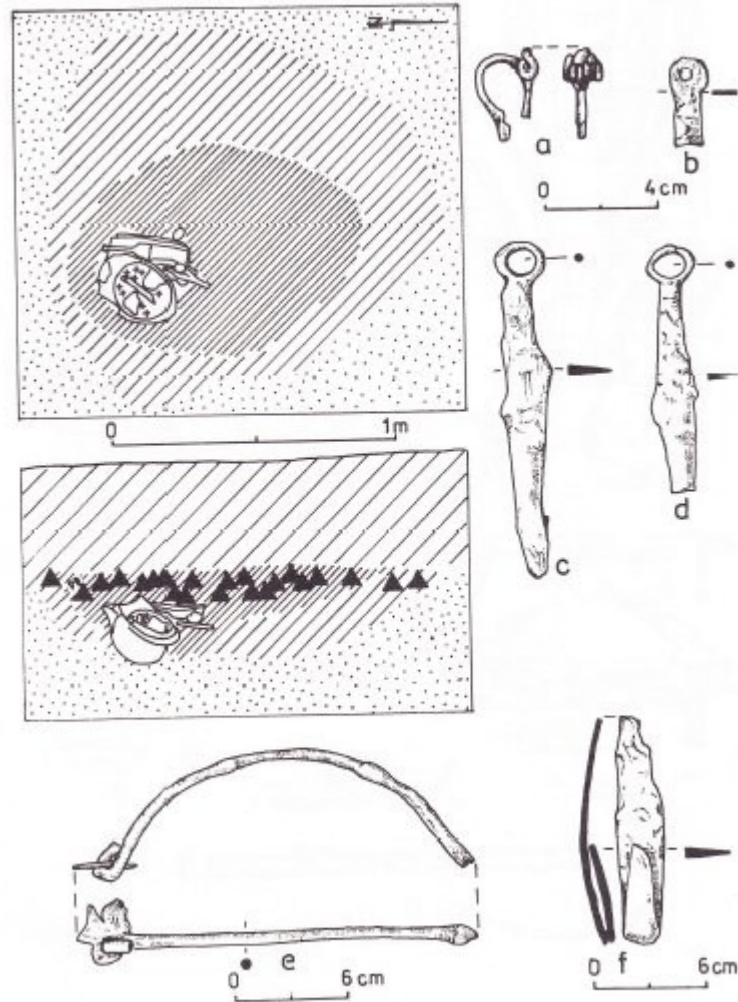
Zawartość:

1. Dłutko żelazne z lekko spłaszczoną tulejką z półkolistym ostrzem, dług. 9,5 cm. (ryc. 4e).
2. Fibula żelazna o konstrukcji późnolateńskiej z kolankowatym kabłąkiem, odm. K wg klasyfikacji J. Kostrzewskiego, dług. 7 cm (ryc. 4a).
3. Tok żelazny z okrągłą tulejką i ostrą częścią dolną. dług. 5,4 cm (ryc. 4b).
4. Szydło żelazne z trzonkiem w przekroju czworograniastym Ostrze w przekroju okrągłe, dług. 9,5 cm (ryc. 4f).
5. Igła żelazna z uszkiem owalnym, dług. 7,4 cm (ryc. 4i).
6. Kółko żelazne z drutu o przekroju okrągłym, średn. 3,8 x 3 cm (ryc. 4g).
7. Okucie żelazne z rozwidlonym i rozklepanym zakończeniem, dług. 7 cm (ryc. 4j).
8. Gwóźdź żelazny z półkulistą główką, dług. 2,4 cm (ryc. 4h).
9. Nóż żelazny z trzpieniem wyodrębnionym od strony ostrza, dług. 23,5 cm (ryc. 4k).
10. Duży, smukły grot włóczni z ornamentem wytrawianym kwasami. Środkiem liścia biegnie ostre, wydatne żeberko, sięgające od tulejki aż do czubka liścia grotu. Należy do grupy II odm. A wg klasyfikacji M D . R Wołagiewiczów. Tulejka okrągła z przetyczką. Dług. 49 cm, szer. 4,5 cm (ryc. 4c)
11. Obosieczny miecz żelazny, wzorowany na celtyckich. Typ I wg klasyfikacji J. Kostrzewskiego. Wąski, długi trzpień do rękojeści zakończony guzem Jelec dzwonołaty. Miecz tkwi w pochwie żelaznej, wykonanej z dwu blach spojonych rylnikowatym okuciem na brzegach. Dolna część zakończona ostrołukowo. W górnej części pochwy zawieszka do pasa. Druga strona pochwy zdobiona wypukłym ornamentem. Dług. miecza w pochwie 1,01 m, szer. 5,5 cm, (ryc 4d)
12. Ceramika ręcznie lepiana (ryc. 5a-f; ryc. 6a-e).

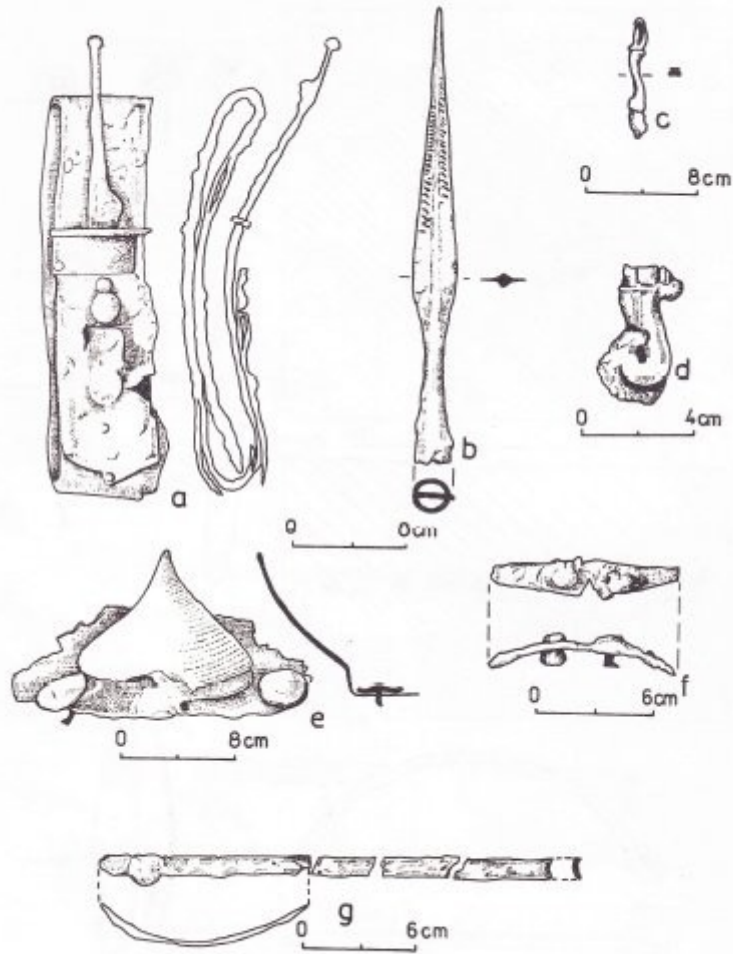
Chronologia: La Tene III, I w. prz. Chr.

4. Grób 25 - jamowo-popielnicowy

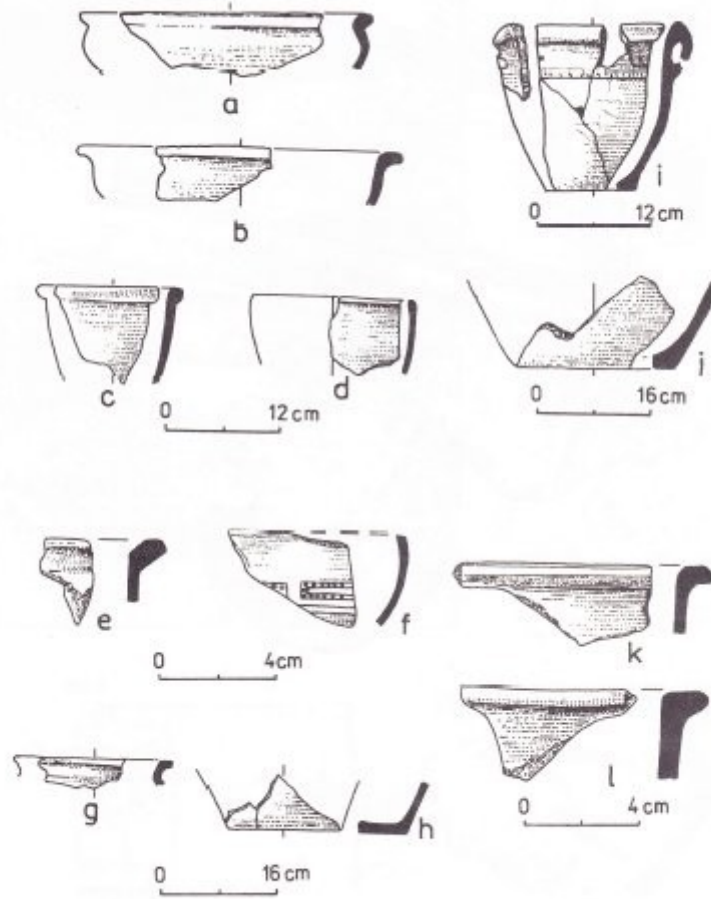
Owalną jamę 1,2 x 1,6 m odkryto na głęb. 40 cm pod powierzchnią ziem : Dno jamy na głęb. 70 cm. W górnej warstwie smolistoczarnej wypełniska jamy zalegała potłuczona ceramika (160 fragm.); m. in. facetowane brzegi naczyń, fragment prawdopodobnie noża żelaznego oraz kabłąk drucikowatej fibuli żelaznej. Niemal w centrum jamy, na głęb. 46 cm, znajdował się hełm żelazny użyty jako popielnica, wypełniony spalonymi kośćmi ludzkimi, na których leżał nóż żelazny z kolistym zakończeniem rękojeści. Drugi identyczny nóż znajdował się głębiej, wśród kości. Reszta wyposażenia, a więc: miecz rytualnie zgięty, grot włóczni, umbo, kabłąk do wiadra - tworzyła wraz z hełmem zwarte skupisko (ryc. 7). Pod umbem znajdowała się niewielka ilość spalonych kości ludzkich (dorosłego mężczyzny) .

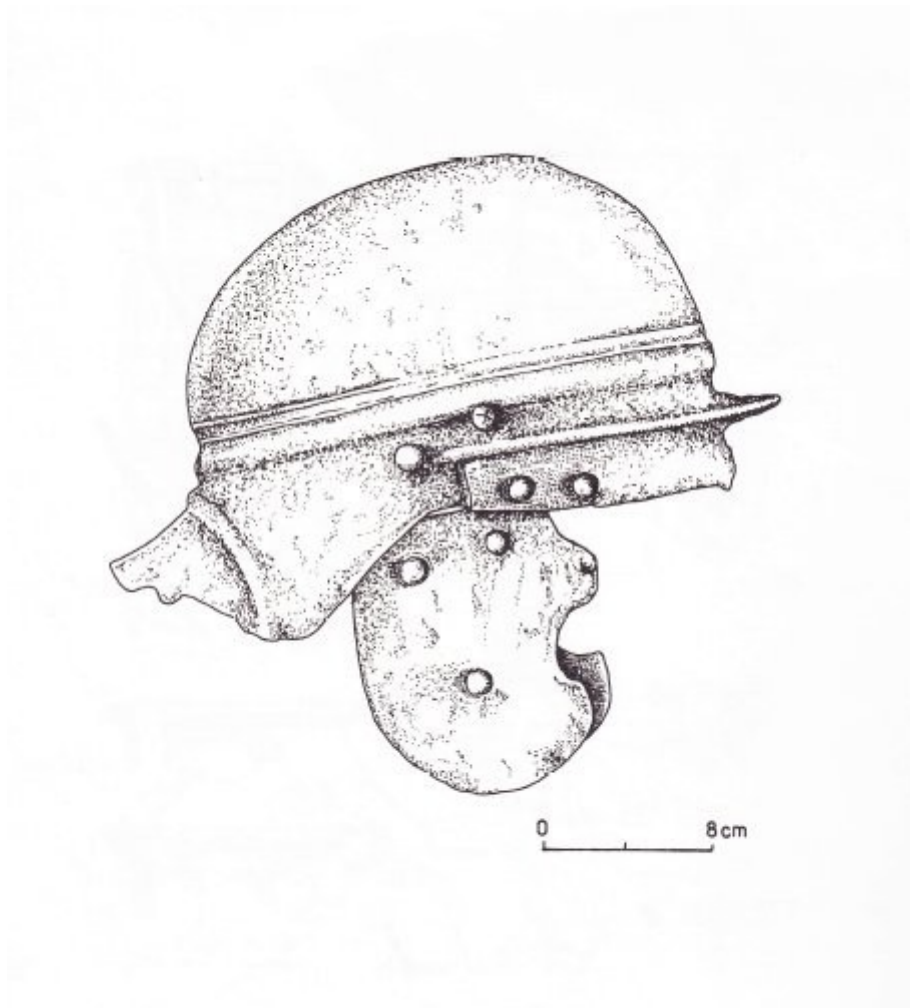
Ryc.7 Siemiechów stan.2 Grób 25 Plan i przekrój; a-f – żelazo

Ryc.8 Siemiechów stan.2 Grób 25 a-g – żelazo

Ryc.9 Siemiechów stan.2 Grób 25 a-l – naczynia lepiące w ręku

Ryc.10 Siemiechów stan.2 Hełm żelazny

Zawartość:

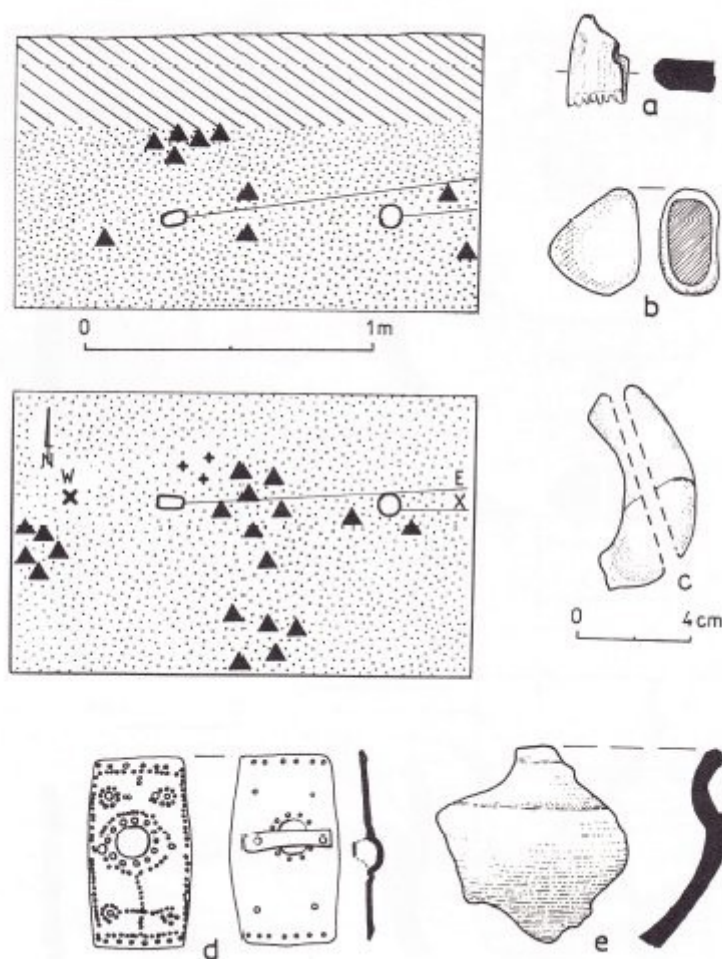
1. Żelazny hełm celtycki o konstrukcji trzyczęściowej (Jażdżewska 1994, s. 63). Półkulisty dzwon hełmu jest stosunkowo dobrze zachowany. Nakarczek poziomy, kanciasty, uszkodzony. Hełm posiada dwa policzki, pierwotnie umieszczone na zawiasach. Na wewnętrznej stronie policzków znajdują się żelazne rurki (szlufki) do przeciągnięcia rzemienia, przytrzymującego wyściółkę, najprawdopodobniej skórzaną, wewnątrz hełmu. Daszek dość wydatny. Średnice: 30,7 x 23,5 cm, wys. dzwonu 13,5 cm (ryc. 10).
2. Obosieczny miecz żelazny w żelaznej pochwie, z prosto ukształtowaną głownią przy podstawie rękojeści i prostym jalcem, bardzo zniszczony, trzykrotnie zgięty. Typ III—IV wg klasyfikacji M. D. i R. Wołągiewiczów. Mógł on być wzorowany na długich mieczach celtyckich lub rzymskich. Dług. 97,3 cm (ryc. 8a).
3. Żelazny, smukły grot włóczni z wydatnym, ostrym żeberkiem środkowym. Ostrze po obu stronach zdobione jest ornamentem jodełkowym, wytrawianym kwasami. Groty takie przypisywane są Celtom. Odmiana A grupy II wg klasyfikacji M. D. i R. Wołągiewiczów. Dług. 31,5 cm, szer. 3 cm (ryc. 8b).
4. Stożkowane umbo z bardzo szerokim kołnierzem i płaskimi, tarczowatymi główkami nitów. Typ IV wg klasyfikacji J. Kostrzewskiego, typ. V-VI wg D. Bohnsacka. Średnica 22 cm (ryc. 8e).
5. Nóż żelazny z rękojeścią zakończoną kółkiem, wzorowany na nożach celtyckich. Brak czubka. Zachowana dług. 12,7 (przed konserwacją 13,2 cm, ryc. 7d).
6. J. w., zachowana dług. 17 cm (przed konserw. 17,7 cm) (ryc. 7c).
7. Fragment fibuli z okrągłego drutu żelaznego, prawdopodobnie o czterozwojowej sprężynie. Kabłąk łukowato wygięty. Pochewki brak. Odmiana M wg klasyfikacji J. Kostrzewskiego. Zachowana dług. 3,2 cm (ryc. 7a).
8. Żelazny element zdobniczy (motyw roślinny) kształtu litery „S”, być może ozdoba pochwy miecza. Dług. 4,2 cm (ryc. 8c).
9. Fragment noża żelaznego z jednostronnym podcięciem przy trzpieniu. Zachowana dług. 10,9 cm (przed konserwacją 11,7 cm), (ryc. 7f).

10. Część półkolistego kabłąka żelaznego do wiadra drewnianego. Zachowana długość 24 cm. (ryc. 7e).
11. 4 fragmenty prawdopodobnie obręczy żelaznej od w/w wiadra. Zachowana długość 23,1 cm (ryc. 8g).
12. Żelazne, esowate zakończenie prawdopodobnie kabłąka innego wiadra. Długość 4 cm (ryc. 8d).
13. Klamra (?) dwuczęściowa, żelazna z zaczepami od spodu. Długość 9,6 cm (ryc. 8f).
14. Fragment okucia żelaznego. Zachowana długość 3 cm (ryc. 7b). Poza w/w kilka fragm. blachy żelaznej, być może z pochwy miecza.
15. Ceramika ręcznie lepiąca (ryc. 9a-l).

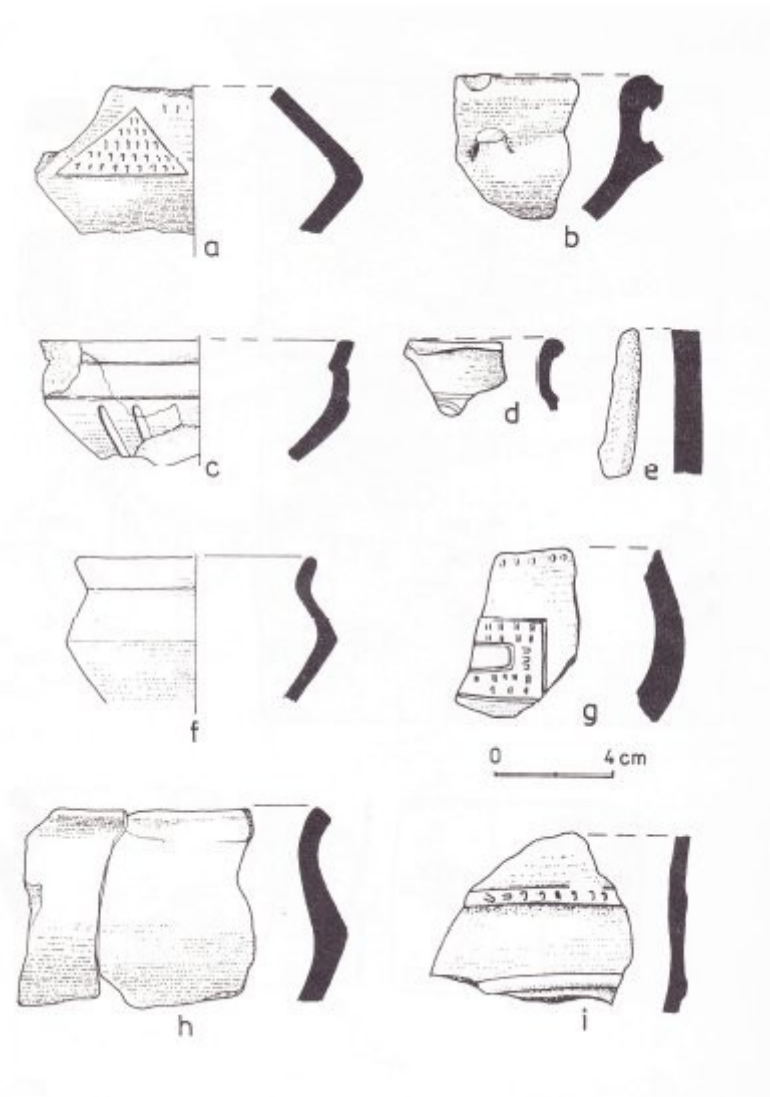
Chronologia: La Tene III, I w. prz. Chr.

5. Grób 39 - zniszczony, najprawdopodobniej jamowy

Na głębokości 25 cm odsłonięto w niewielkiej odległości od siebie dwa skupiska ceramiki ręcznie lepiącej + 2 ułamki naczyń toczonych, najprawdopodobniej z osady późnorzymskiej. Pod jednym ze skupisk ceramiki na głębokości 63 cm znaleziono żelazną miniaturę tarczy, fragment grzebienia kościanego, gładzik kamienny i b. mało spalonych kości ludzkich (ryc. 11).

Ryc.11 Siemiechów stan.2 Grób 39 Plan i przekrój; a – kość, b – kamień, c,e – glina, d – żelazo

Ryc.12 Siemiechów stan.2 Grób 39 a-c,f-i – ceramika lepiąca ręcznie,
d-e – naczynia wykonane na kole garncarskim

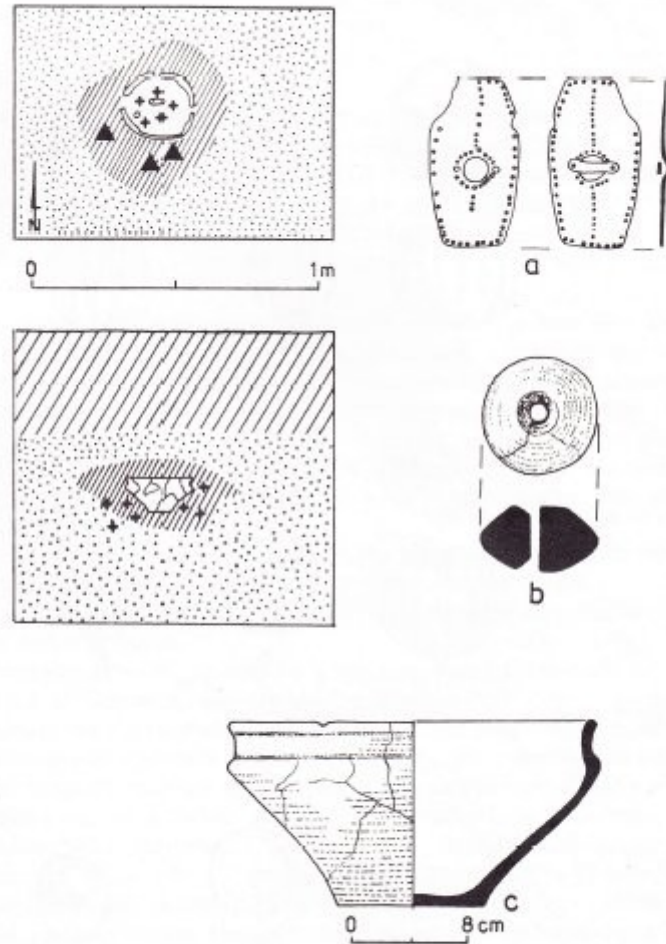
Zawartość:

1. Miniaturowa tarcza żelazna kształtu prawie prostokątnego, z bogatym ornamentem wybijanym tłoczkiem. Od spodu imacz przymocowany dwoma nitami. Wys. 6,5, szer. 3,5 cm (ryc. lid).
2. Mały fragment jednopłytkowego grzebienia kościanego o najprostszej konstrukcji. Typ A wg S. Thomas. Wymiary 1,4x0,9 cm (ryc. 11 a).
3. Gładzik kamienny o wymiarach 3,5 x 3,6 x 2,5 cm (ryc. 1 Ib).
4. Ceramika ręcznie lepiąca (ryc. 11c,e; ryc. 12a-c, f-i) i 2 fragm. naczyń toczonych (przypadkowe), (ryc. 12d, e).

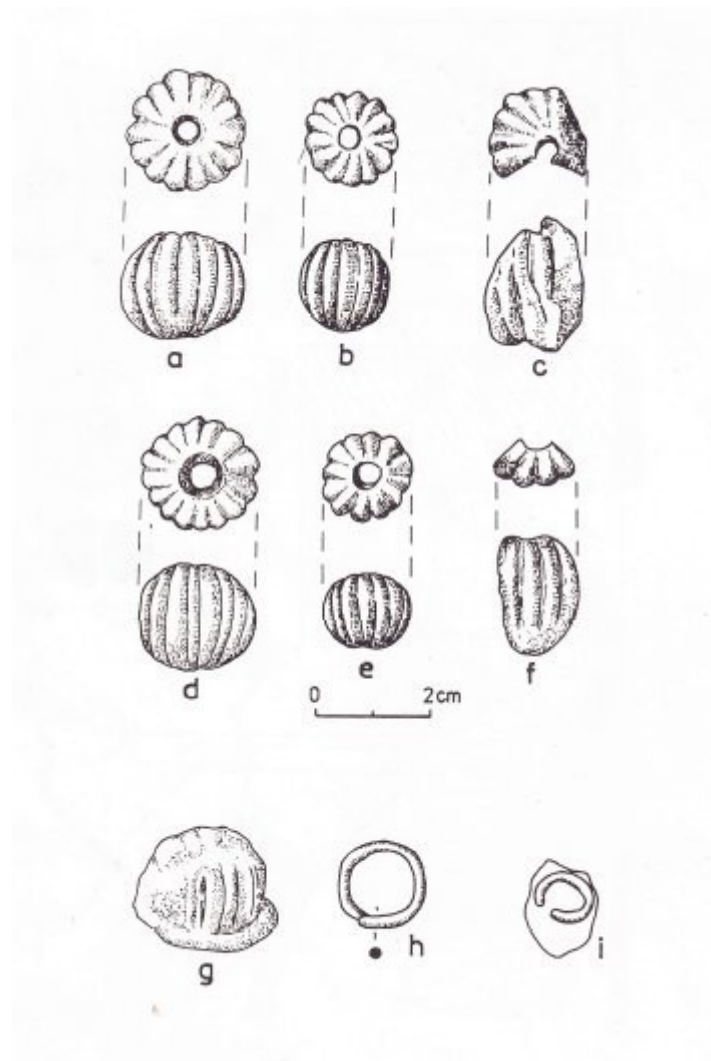
Chronologia: wczesny okres rzymski, II ew. pocz. III w. n.e., faza B2/C1

6. Grób 46 - popielnicowy

W jamie wypełnionej szczątkami stosu na gł. 52 cm. od powierzchni ziemi odsłonięto popielnicę wazowatą o gładkiej, czarnej powierzchni. W popielnicy na spalonych kościach leżała miniaturowa tarcza żelazna i kółko żelazne. Głębiej wśród kości - paciory melonowate i liczne fragmenty zniszczonych, stopionych ozdób ze szkliwa i brązu. Na dnie popielnicy - przęślik gliniany (ryc. 13).

Ryc.13 Siemiechów stan.2 Grób 46 Plan i przekrój; a – żelazo, b-c – glina

Ryc.14 Siemiechów stan.2 Grób 46 a-g – „szkliwo”, h – żelazo, i – „szkliwo”

Zawartość:

1. Miniaturowa tarcza żelazna kształtu owalno-prostokątnego, z ornamentem wybijanym tłoczkiem. Od spodu imacz przymocowany dwoma nitami, dług. 5,8 cm, szer. 3,2 cm (ryc. 13a).
2. Paciory melonowate z szarego szkliwa, o średn. 1,4-2 cm (ryc. 14a-g).
3. Bezkształtny fragment szkliwa stopionego z brązem (ryc. 14i), 12 drobnych ułamków szkliwa wielobarwnego i brązu - stopionych ze spalonymi kośćmi ludzkimi.
4. Kółko żelazne, średn. 3,1 cm (ryc. 14h).
5. Dwustożkowy przęślik gliniany, średn. 4,3 cm (ryc. 13b).
6. Popielnica - ręcznie lepione, wazowate naczynie, gładkie, czarne. Ostry załom brzuśca umieszczony wysoko, dno płaskie. Wysokość 13 cm (ryc. 13c).

Chronologia: wczesny okres rzymski, faza B2 (II w. n.e.).

7. Podsumowanie

Spośród zabytków o proveniencji celtyckiej z cmentarzyska w Siemiechowie na szczególną uwagę zasługuje w pierwszym rzędzie hełm z grobu 25. Ponieważ był on już wielokrotnie przeze mnie omawiany w publikacjach, wspomnę tylko, że wg. G. Ulberta jest to forma galijska, używana także przez armię cesarską. Badacz ten zaliczył hełm z Siemiechowa do typu Agen/Port, występującego w I stuleciu prz. Chr., na pewno przed panowaniem Augusta. Według klasyfikacji Robinsona (1975) hełm należy określić jako typ COOLUS G i datować na trzecią ćwierć I w. n.e. Z kolei w pracach H. Windla (1976) i U. Schaaffa (1980) prezentowany jest zespół grobowy z Mihova w płn.-zach. Jugosławii, datowany na okres późnolateński, zawierający hełm żelazny, miecz i nóż z kolistym zakończeniem prawie identyczny jak z grobu 25 w Siemiechowie.

Oporając się na w/w opiniach, o znalezisku z Siemiechowa pisałam, że był to hełm szeregowego legionisty rzymskiego. W najnowszej pracy P. Kaczanowskiego (1992, s. 172) autor, powołując się na artykuł U. Schaaffa (1988, s. 307, Abb. 24), zalicza hełm z Siemiechowa do hełmów celtyckich, znanych przede wszystkim z terenów słowiańskich. U. Schaaff bliżej określa to znalezisko jako hełm późnoceltycki, typ wschodnioceltycki z I w. prz. Chr. o charakterystycznej trzyczęściowej konstrukcji. Ponieważ jednak prawie identyczne hełmy nosili także legionści rzymscy, nie jest może błędnym określenie „hełm legionisty rzymskiego”? Zabytki towarzyszące hełmowi są wyraźnie celtyckie; być może również powstały pod wpływem kultury celtyckiej. I tak: miecz żelazny z grobu 25, bardzo zniszczony (opis. w cz. materiałowej) - wzorowany był na długich mieczach celtyckich lub rzymskich. Podobnie długi, smukły grot włóczni z ornamentem wytrawianym kwasami przypisać można Celtom. Dwa noże z kolistymi zakończeniami uważane są za importy celtyckie (E. Kaszewska, 1984, s. 26 i ryc. 19).

Kolejnym przykładem grobu wojownika jest grób 12 z wyjątkowo bogatym wyposażeniem, z którego miecz, grot włóczni i tok noszą wyraźnie znamiona wpływów celtyckich. Miecze typu I wg klasyfikacji J. Kostrzewskiego stosunkowo często występują na cmentarzyskach późnolateńskich (J. Kostrzewski, 1919, s. 12, ryc. 14), natomiast toki żelazne są dość rzadko spotykanymi importami z terenu kultury celtyckiej (E. Kaszewska, 1984, s. 30). Wyjątkowym okazem ze względu na wielkość (dł. 49 cm) i doskonały stan zachowania jest grot włóczni z ornamentem wytrawianym kwasami. Podobny zbytek pochodzi z Kowalewie na Śląsku (M. Jahn 1916, s. 94, ryc. 1) i z Zadowic (E. Kaszewska, 1984, s. 31, ryc. 25).

Z grobów 39 i 46 pochodzą opisane już w części materiałowej żelazne miniatury tarcz przypuszczalnie wzorowane na celtyckich okazach. Daleką do nich analogię znajdujemy na kotle z Gundestrup (W. Hensel, 1973, s. 139, ryc. 61). Zabytki te mają szczególny walor, pozwalają bowiem określić wygląd tarcz o normalnych wymiarach.

Miniatury tarcz znane są z takich cmentarzysk kultury przeworskiej jak: w Opatowie, woj. częstochowskie, datowane na fazę B2/Cx (K. Godłowski, 1959, pl. 29,30), w Mierzynie Grobli, woj. piotrkowskie (z badań M. Gąsiora, nie publikowane, datowane ogólnie na okres rzymski), w Piaskach, woj. piotrkowskie, datowane na BJC1 (T. Horbacz, M. Olędzki, 1983, pl. 307), w Nadkolu, woj. siedleckie, dat. na fazę B2a (J. Andrzejowski, 1985, s. 105), gdzie w grobie kobiecym obok żelaznej miniatury tarczy znaleziono m. in. paciory melonowate, podobnie jak to miało miejsce w grobie 46 w Siemiechowie.

Z niedawnych badań na cmentarzysku kultury wielbarskiej w Nowym Targu, woj. elbląskie (P. Kaczanowski, J. Zaborowski, 1988, s. 226), z grobu najprawdopodobniej kobiecego, datowanego na fazę B15 pochodzi brązowa miniatura tarczy, niemal identyczna jak z grobu 46 w Siemiechowie.

Idea miniaturyzacji narzędzi i broni jest osobnym problemem i wymaga odrębnego opracowania. Zastanawia także fakt występowania takich miniatur w grobach kobiecych.

Niewątpliwie importem celtyckim, poza elementami uzbrojenia, jest paciory z niebieskiego szkliwa z grobu 10 w Siemiechowie. Jest on jednocześnie wyznacznikiem żeńskiej płci osoby pochowanej (T. Liana, 1970, s. 435, 458), co poświadcza też pozostałe wyposażenie grobu.

Opisane powyżej ciekawsze zespoły grobowe z elementami celtyckimi, których jest stosunkowo dużo na niewielkim cmentarzysku w Siemiechowie – są ciekawym przyczynkiem do poznania roli Polski środkowej w kontaktach handlowych z prowincjami rzymskimi.

Powołując się też na opinię B. Abramka (1985, s. 98) o importach, zacytuję jego zdanie: „Występują one w rejonach o zagęszczeniu osadnictwa, gdzie długa i nieprzerwana ciągłość zasiedlenia sprzyjała spokojnemu rozwojowi gospodarstwu”. Ma to właśnie miejsce m. in. w Siemiechowie, Strobinnie, Konopnicy, Niechmirowie Małej Wsi - gdzie ślady kontaktów handlowych ze światem celtyckim czy prowincjonalnorzymskim zaznaczają się w zespołach grobowych bardzo wyraźnie. Wiąże się to oczywiście z istnieniem szlaków handlowych - w tym wypadku zapewne z odgałęzieniem nadwarciańskim szlaku bursztynowego.

8. Literatura

- Abramek B. 1985 – Kultura przeworska nad górną Wartą, „Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi. Seria Archeologiczna”, nr 32, s. 87-107.
- Andrzejowski J. 1985 – „I nformator Archeologiczny. Badania 1985”, s. 104, 105.
- Godłowski K. 1959 – Opatów I, distr. de Kłobuck, „Inventaria Archaeologica” Pologne, fase. IV, pl. 29, 30.
- Hensel W. 1973 – Archeologia żywa, Warszawa.
- Horbacz T., Olędzki M. 1983 – Cimetière de la période romaine à Piaski, „Inventaria Archaeologica” Pologne, fase. LI, pl. 307.
- Jahn M. 1916 – Die schlesischen verzierten Waffen der Eisenzeit. Schlesiens Vorzeit in Bild und Schrift, N. F., t. VII, cz. I, Wrocław.
- Jażdżewska M. 1983a – Cimetière de La Tène III et de la période romaine à Siemiechów, „Inventaria Archaeologica” Pologne, fasc. XLIX, pl. 295-301.
- 1983b – Rzymski hełm legionisty znaleziony w Polsce, „Wiadomości Archeologiczne”, t. XLVIII, z. 1, s. 37-43;
- 1985 – Najciekawsze obiekty na stanowisku kultury przeworskiej w Siemiechowie nad górną Wartą, „Prace i Materiały...” nr 32, s. 109-129;
- 1986a – Ein römischer Legionärshelm aus Polen, „Germania” 64, s. 61-73;
- 1986b – A roman legionary helmet found in Poland, „Gladius”, t. XVII, s. 57-62;
- 1992 – Cimetière de la Tène III et de la période romaine à Siemiechów (suite), „Inventaria Archaeologica” Pologne, fasc. LXIV, pl. 386-392.
- Kaczanowski P. 1992 – Bemerkungen zur Chronologie des Zustroms römischer Waffenimporte in das europäische Barbaricum, [in:] Probleme der relativen und absoluten Chronologie ab Latènezeit bis zum Frühmittelalter, Kraków.
- Kaczanowski P., Zaborowski J. 1988 – Bemerkungen über die Bewaffnung der Bevölkerung der Wielbark-Kultur, [wi] Kultura wielb arska w młodszym okresie rzymskim. (.Materiały z konferencji), 1.1, Lublin, s. 221-239. Kaszewska E.
- 1984 – Zadowice, tysiącletnie cmentarzysko na bursztynowym szlaku, Łódź. Kostrzewski J.
- 1919 – Die ostgermanische Kultur der Spätlatenezeit, t. 1-2, Mannus-Bibliothek, 18, Leipzig- -Würzburg.
- Liana T.
- 1970 – Chronologia względna kultury przeworskiej we wczesnym okresie rzymskim, „Wiadomości Archeologiczne”, t. 35, s. 429-492. Robinson H. R.
- 1975 – The Armour of Imperial Rome, London. Schaaff U.
- 1980 – Ein spätkeltisches Kriegergrab mit Eisenhelm aus Novo Mesto, „Situla” 20/21, s. 397-413, Ljubljana;
- 1988 – Keltische Helme, [in:] Antike Helme, Mainz, s. 293-317. Windl H.
- 1976 – Zur Chronologie des Gräberfeldes von Mihovo, Unterkrain (Dolejnsko), „Annalen Natur-historischen Museums in Wien”, Bd. 80, s. 877-894.

AUSGEWÄHLTE GRÄBERKOMPLEXE MIT KELTSCHEN EINFLUSS-SPUREN AUF DEM GRÄBERFELD DER PRZEWORSK-KULTUR ES SIEMIECHÓW, WQIW. SIERADZ

Zusammenfassung

In den Jahren 1974-1990 hat das Museum der Stadt Pabianice die Forschungsarbeiten auf der Przeworsk-Kultur-Fundstelle durchgeführt; anfänglich in der Siedlung aus der spätrömischen Zeit, später auch auf dem spätlatene-frühromischen Gräberfeld. Es wurden 62 Brandgräber freigelegt. Die meisten sind reich ausgestattet, u.a. mit Wallen mit keltischen Einflußspuren. Diese Gräber sind Gegenstand der vorliegenden Bearbeitung, die einen Teil der monographischen Veröffentlichung über das ganze Gräberkomplex in Siemiechów bildet.

Besonderer Aufmerksamkeit ist das Grab Nr. 25 wert, mit sensationeller Ausstattung. Als Aschegefäß wurde hier ein Eisenhelm verwendet, der den keltisch-italischen Helmen nachgebildet ist. Er befand sich in der Grube mit Ausmaß 1,2x1,6 m. Außer anderen zahlreichen eisernen Gegenständen der ortsüblichen Abstammung fand man auch Fragmente der Bewaffnung mit Spuren der keltischen Einflüsse: Eisenschwert in der Scheide - Typ III-IV nach M. D. und R. Wołagiewicz, Speerspitze mit geätztem Ornament - Art A, Gr. II nach Wołagiewicz, 2 Messer mit ringförmigen Griffenden und große Anzahl der spätlatenen Keramik.

Prof. G. Ulbert aus München zählte den Helm aus Siemiechów zum Typ A gen/Port, der dem 1. Jh. v. Chr. entstammte. Es ist, nach Ulbert, eine gälische Form, die auch von den Cäsarkrieger getragen wurde. Deshalb habe ich in meinen früheren Arbeiten die Bezeichnung „Helm des römischen Legionärs“ gebraucht. P. Kaczanowski, sich an Schaaffs Arbeit stützend, zählt den Helm zu den keltischen Erzeugnissen. Nach U. Schaaff „besteht kein Zweifel, daß der in Polen gefundene Helm der Familie der »Helme vom ostkeltischen Typ« des 1. Jh. v. Chr. angehört“.

In einem anderen, reich ausgestatteten spätlatenen Kriegergrab (Nr. 12) zu den keltischen Beigaben gehören: Schwert mit Scheide -Typ I nach J. Kostrzewski, Speerspitze - außerordentlich groß (49 cm), ausgezeichnet gut erhalten, mit geätztem Ornament und Lanzenfuß, verhältnismäßig selten in der Przeworsk-Kultur auftretendes Importstück aus dem keltischen Raum.

Den keltischen Mustern entstammen höchstwahrscheinlich auch die eisernen Minischilder, gefunden in frühromischen Gräbern Nr. 39 und Nr. 46. Das Grab Nr. 46, den Beigaben nach, war ein Frauen grab.

Der einzige Fund, der keine Verbindung mit den Waßenbeigaben hat, ist eine nach Millefiori- -Technik gemachte Glasperle, aus dem Spätlatenegrab Nr. 10 - zweifelsohne ein keltisches Importstück.

Die Spuren der Handelsbeziehungen mit der keltischen oder provinziellen Welt sind sehr eindeutig auf den Gräberfeldern der oberen Warta - Siemiechów, Strobin, Konopnica, Niechmirów Mała Wieś.